



הכרזת העצמאות של הסטודנטים: תובעים להשתתף בניהול האוניברסיטאות

07:04 | 13.6.2010 מאת מירב ארלוזורוב



מהפכה בעמדתם של הארגונים היציגים של הסטודנטים במסגרת המשא ומתן על הרפורמה בהשכלה הגבוהה: ארגוני הסטודנטים, בראשותו של יו"ר התאחדות הסטודנטים הארצית, בועז טופורובסקי, הסכימו כבר עקרונית על ייקור שכר הלימוד.

ואולם זהו אינו השינוי המהפכני היחיד בעמדתם: בתמורה להעלאת שכר הלימוד דורשים הסטודנטים שותפות בניהול מערכת ההשכלה הגבוהה - כלומר שותפות

במועצה להשכלה גבוהה (בייחוד בזרוע התקצוב שלה, הוועדה לתכנון ולתקצוב - ות"ת) וגם בוועדים המנהלים של האוניברסיטאות השונות. לפי הערכות, שר החינוך וות"ת נוטים לתמוך בדרישות הסטודנטים באופן חלקי בלבד.

באחרונה הגישה התאחדות הסטודנטים לות"ת מסמך מדיניות שכתב איציק שמואלי, סגן יו"ר ההתאחדות הארצית, שבו עיקרי הדרישות שאינן כספיות של הסטודנטים. המסמך, חריף מאוד בניסוחו, מפרט את כשלי הניהול של האוניברסיטאות ומאשים אותן בחוסר אחריות, בצבירת גירעונות, בדירדור המחקר האקדמי; ובעיקר - בדירדור ההוראה האקדמית והשירות לסטודנטים. המסמך גם מנתח את השליטה המלאה של הסגל האקדמי בניהול מערכת ההשכלה הגבוהה - הסגל האקדמי שולט גם בהנהלות האוניברסיטאות וגם בגוף המפקח על האוניברסיטאות (ות"ת) - וקובע כי ניגודי העניינים של הסגל האקדמי תרמו להידרדרות האוניברסיטאות. אי לכך, הסטודנטים דורשים לשנות את הניהול של מערכת ההשכלה הגבוהה ולהעניק להם ייצוג גם בניהול המערכת כולה (ות"ת), וגם בניהול האוניברסיטאות (ועדים מנהלים). לחלופין, הסטודנטים תובעים כי ניהול מערכת ההשכלה הגבוהה יועבר לידי נציגי ציבור אובייקטיביים, שלא מייצגים את הסגל ולא את הסטודנטים.

"הניהול האוטונומי התגלה כלא מספק"

במסמך תוקפים הסטודנטים את העמדות ההיסטוריות של האוניברסיטאות ושל הסגל האקדמי, שלפיהן אין לאוצר זכות להתערב בניהול האוניברסיטאות מאחר שהן מוגנות מכך על פי חוק ("חופש אקדמי"), וכי כל מצוקת האוניברסיטאות מקורה בקיצוצים תקציביים שהשית עליהן האוצר. הסטודנטים מסכימים כי קיצוצי התקציב פגעו קשות באוניברסיטאות, אבל טוענים כי בכך לא תמו בעיותיהן.

הסטודנטים תוקפים בצורה קשה את הטענה של האוניברסיטאות כי החופש האקדמי, שהוענק להם בחוק, כולל גם חופש לנהל את העניינים התקציביים באופן אוטונומי - ללא התערבות של המדינה.

"לצד הכרה בחשיבות עיקרון החופש האקדמי בניהול המוסדות", כותבים הסטודנטים, "נדגיש כי אין לעשות בו שימוש כללי וגורף על כלל רובדי הפעילות של המוסדות להשכלה גבוהה ולהסיגו לטריטוריות לא לו... מאחר והניהול האוטונומי של מוסדות אלה התגלה כלא מספק".

הסטודנטים אף עורכים השוואה בינלאומית שממנה עולה כי אין עוד אף מערכת אקדמית בעולם שנהנית מאוטונומיה כמו זו של ישראל. משמע, ניהול בלעדי של הסגל האקדמי, גם ברמת הפיקוח על המערכת וגם ברמת הניהול האוניברסיטאי. בכל העולם עברו המערכות האקדמיות שינויים והועברו לפיקוח כלשהו של המדינה או של גורמים חיצוניים - המורכבים מנציגי ציבור או לכל הפחות מנציגות שווה של המדינה, הסגל האקדמי והסטודנטים. השינויים בעולם התרחשו לאחר שהתברר כי ניהול אוטונומי של ההשכלה הגבוהה בידי הסגל האקדמי הסתיים בכישלון. כזה הוא המצב, טוענים הסטודנטים, גם בישראל.

"בשנים האחרונות שרויה מערכת ההשכלה הגבוהה בעיצומו של משבר קשה", כותבים הסטודנטים. "המשבר נבע משתי סיבות עיקריות. ראשית, נערכו קיצוצים מסיביים בהקצבות המדינה. סיבה שנייה נעוצה בקושי של המל"ג וות"ת למלא את ייעודן הרגולטורי בניהול, תכנון ובפיקוח אפקטיביים של מערכת ההשכלה הגבוהה (בהלימה לעמדת המוסדות האקדמאיים עצמם)".

להמחשת עמדתם מצטטים הסטודנטים מהדו"ח שפירסם בשנה שעברה מבקר המדינה על מצבה של ההשכלה הגבוהה - אחד מדו"חות הביקורת הקשים שהוציא המבקר בשנים האחרונות, שמביא את "פרטי כישלון ות"ת והתנהלותם חסרת האחריות של ראשי האוניברסיטאות לדורותיהם... ראוי לציין שלא זו בלבד שמבקר המדינה קבע שהמערכת פועלת בחוסר אחריות, אלא גם השווה אותה למגזרים אחרים בישראל שאינם מרשים לעצמם לפעול בחוסר אחריות דומה. כמובן שאין להניח כי הפרופסורים המופקדים על מערכת ההשכלה הגבוהה רעים מטבעם יותר מאלה הפועלים במגזרים אחרים, אלא שהאוטונומיה עצמה היא ללא אח ורע בעולם, והיא-היא המזמינה את חוסר האחריות", כותבים הסטודנטים.

"המוסדות האקדמיים", מסכימים הסטודנטים, "ניצלו לכאורה לרעה את החירות האקדמית שניתנה להם כקרדום לחפור בו כדי להצדיק סטייה מנורמות ראויות בכל הקשור לפן הניהולי והתקציבי בהם. ברור כי במצב כזה לא נותרו המחקר וההוראה במוסדות האקדמיים מוגנים מהשפעות אלה, ונפגעו אף הם בצורה קשה, שהרי לניהול לא תקין ולא אחראי של המוסדות

נודעת השפעה מכרעת על המשך צבירת הגירעונות המאיימת על יציבותם של המוסדות".

הסטודנטים מביאים דוגמאות להמחשת ההידרדרות של רמת ההוראה באוניברסיטאות: השוואה של תוכניות הלימודים לפני עשור וכיום מלמדת על קיטון בהיקף השעות הנלמדות ובהיקף מטלות ההוראה, וכן ציטוטים של נשיא אוניברסיטת תל אביב לשעבר, צבי גליל, שאמר בראיון לתקשורת כי "אנשי סגל רבים כמעט שלא מלמדים, בטח שלא לתואר ראשון. עושים סמינריון או שניים, וזהו. אנשי סגל מאחרים, מבזים את התלמידים שלהם ולא בודקים את רוב התרגילים. זה לעשות רמייה בתפקיד שלך".

המחשה נוספת שמביאים הסטודנטים היא כי "לעומת קיצוץ תקציבי ההוראה שביצעו הנהלות האוניברסיטאות ופגיעתו בהכשרת סטודנטים, בולטת ההימנעות של הנהלות מלפגוע בזכויות הסגל האקדמי, גם אלה שאינן מגיעות לו". הסטודנטים תולים זאת במבנה הלא מאוזן של הוועדים המנהלים של האוניברסיטאות. "במתכונתו הנוכחית הלא מאוזנת, עם ייצוג משמעותי לסגל האקדמי, חוסר ייצוג לסטודנטים, ונטיית נציגי הציבור להאזין ביתר קשב לנציגי הסגל האקדמי המשתתפים עמם בדיונים כשוויים, אין הוועד המנהל ממלא את תפקידו כהלכה בניהול המוסדות האקדמיים".



שורה של תביעות לשינויים מבניים

לפיכך, מסקנת הסטודנטים היא כי "מערכת ההשכלה הגבוהה בישראל כושלת בניהול כספי ציבור, שאינו תקין בצורה חריגה עד כדי סטייה מנורמות ראויות של מינהל תקין, בזבזני, לא שקוף ומתחמק מאחריות.. מערכת ההשכלה הגבוהה בישראל סובלת מכישלונות אקדמיים

מהותיים הן בהוראה והן במחקר, והיא אובדת דרך, ללא תכנון וללא סדר עדיפות".

לאור כל אלה מעמידים הסטודנטים שורה של תביעות לשינויים מבניים במערכת ההשכלה הגבוהה:

1. שינוי הרכב הגוף המפקח על ההשכלה הגבוהה, ות"ת, ושיתוף הסטודנטים בו. "לעמדתנו", כותבים הסטודנטים, "עצם המחסור בקיומו של רגולטור אפקטיבי שיכול לחולל במערכת תהליכי שקיפות, בקרה ופיקוח - הוביל לפגיעה מתמשכת בה". את חוסר התפקוד של ות"ת תולים הסטודנטים בכך שיש בו רוב לנציגי הסגל האקדמי. "לטעמנו", הם כותבים, "מתן ייצוג

למגזר אחד בגוף ציבורי העוסק ברגולציה ומחלק כספי ציבור יוצר מצב פסול של ניגודי עניינים", והם מכנים את ות"ת "רגולטור שבו". לדבריהם, "אחת מתוצאותיו היא חשש לניגוד עניינים אפשרי בין קידום ענייניהם של המוסדות האקדמיים לבין קידום ענייניו של הציבור בכללותו".

לפיכך, הסטודנטים תובעים לשנות את מבנה ות"ת. במקום שבעה חברים, מהם שני נציגי ציבור וחמישה נציגי מוסדות אקדמיים (אוניברסיטאות ומכללות), מציעים הסטודנטים תשעה חברי ות"ת: שלושה נציגי סטודנטים, שלושה נציגי מוסדות אקדמיים ושלושה נציגי ציבור. לחלופין, הם מציעים גוף אובייקטיבי המורכב אך ורק מנציגי ציבור - בלי ייצוג לאף אחד מהגורמים המעורבים במערכת ההשכלה הגבוהה (מוסדות או סטודנטים).

2. שינוי הרכב הוועדים המנהלים של האוניברסיטאות. "ישראל היא מיוחדת בכך שהסגל האקדמי מיוצג בוועדים המנהלים של האוניברסיטאות באופן משמעותי", כותבים הסטודנטים, "ואילו הסטודנטים כמעט שאינם מיוצגים בוועדים אלה. חוסר איזון זה גורם להטיה של הוועדים המנהלים ושל הנהלות האוניברסיטאות של משאבי האוניברסיטאות בצורה הנוגדת את אינטרס הציבור לטובת האינטרס של הסגל האקדמי, ולקיפוח הסטודנטים בהזנחת ההוראה ובבזבוז של משאבים מאין פיקוח אפקטיבי עליהם".

לאור זאת תובעים הסטודנטים לשנות את מבנה הוועדים המנהלים, שבהם יש רוב של נציגי הסגל האקדמי עם נציגי ציבור וכמעט ללא ייצוג לסטודנטים, ולעבוד לשיוויון כוחות בין הסטודנטים למרצים. הטודנטים מציעים כי חלקם של הסטודנטים והסגל לא יעלה על 40% כל אחד, והשאר יהיו נציגי ציבור.

3. שינוי בבחירת הנשיא ובעלי תפקידים. הסטודנטים דורשים השפעה על הבחירה, האיוש והפיטורים של בעלי תפקידים בכירים באוניברסיטאות, בראש ובראשונה - הנשיא. "אסור שלסגל תהיה זכות בחירה בלעדית, כדי למנוע מחויבות חד-צדדית ותלות של הנשיא באינטרס של אחת משתי הקבוצות בעלי העניין הראשיות באוניברסיטה", הם כותבים, ודורשים ייצוג בכל הליכי בחירת נשיא ופיטוריו.

4. שינוי בחלוקת הסמכויות בתוך האוניברסיטה, כדי שלוועד המנהל תינתן סמכות רחבה יותר לקבל החלטות.

5. שיפור הבקרה האקדמית באוניברסיטאות. הסטודנטים מלינים על היעדר בקרה מספקת, משמע היעדר גופים חיצוניים הבודקים את רמת המחקר וההוראה. גופים כאלה קיימים באוניברסיטאות בעולם, וגם באוניברסיטה המצליחה בישראל - מכון ויצמן.

הסטודנטים קוראים להקמת סוכנות עצמאית לבקרת איכות המחקר וההוראה. הם גם סבורים כי ממצאי הבדיקה של הסוכנות העצמאית חייבים לקבל ביטוי בתקציבים שיקבלו האוניברסיטאות: אוניברסיטה מצטיינת תקבל יותר תקציבים.

6. הרחבת סמכויות הות"ת, כדי שתוכל לפעול מיידית נגד מוסדות החורגים מהוראותיה.

7. החלה מלאה של חוק חופש המידע על האוניברסיטאות, "כדי למתן במשהו את בעיית חוסר האחריותיות וחוסר השקיפות של המערכת האקדמית כלפי הציבור". לשם כך הסטודנטים תובעים את הקמתו של אתר אינטרנט, בדומה לזה הקיים בבריטניה, שיספק מידע מפורט והשוואתי על מערכת ההשכלה הגבוהה - "בין השאר, גם על ההבדל באיכויות תוכניות הלימודים".

לדברי מנואל טרכטנברג, יו"ר הות"ת, "הות"ת חתמה עם הסטודנטים על הסכם שבו התחייבה לקיים היוועצות עמם, ולבקש מהמוסדות שלסטודנטים יהיה ייצוג בוועד המנהל. יש אווירה של שותפות מלאה עמם".

on Facebook [TheMarker Online](#)